

Uutta dramatiikkaa

Adjektiivi *dramaattinen* ja siitä johdettu adverbi *dramaattisesti* ovat äskeisinä aikoina ruvenneet vilahtelemaan julkisessa sanassa entistä tiuhempaan. Esimerkiksi erään kansantalousmiehen viime vuonna ilmestyneessä sanomalehtiartikkelissa *dramaattista* on käytetty ainakin kolme kertaa:

»Automatisointi aiheuttaa ilman muuta lähitulevaisuuden dramaattisimmat työttömyysongelmat lännessä.»

»Historiallisesti tuo dramaattinen rakennemuutos on varsin mielenkiintoinen.»

»Meneillään on pisimpiin kuuluva nousumaininki. Tänä aikana meidän on toteutettava olennainen osa dramaattista rakennemuutosta siltä varalta, että --.»

Kielemme käytäntö

Viimevuotisen aikakauslehden samalta sivulta ovat peräisin seuraavat lääketiedettä koskevat lausumat:

» -- ihmisten syöpään sairastuvuus on dramaattisesti lisääntynyt silloin kun elimistön immuunijärjestelmän teho on jostain syystä alentunut.»

» -- mikä johtaa ihosyövän dramaattiseen lisääntymiseen.»

Herkkäkorpainen lukija saattaa jo oudoksua näinkin huomiota herättävän vierassanan toistumista samassa kirjoittelussa. Kysehän ei ole suinkaan termistä, jommoisia usein on pakko käyttää moneenkin kertaan. Sanojen merkitysten puntaroijaa voi myös ihmetyttää, miksi puheena olevia seikkoja on luonnehdittu juuri dramaattisiksi. Vanhastaan näin ei olisi sanottu.

Nykysuomen sanakirjan mukaan *dramaattinen* on 'näytelmällinen, draamallinen; vilkastoimintainen, jännittävä, huomiota herättävä'. Sana liittyy siis merkitykseltäänkin substantiiviin *draama*; sillä ilmaistaan silloinkin kun ei ole suorastaan näytelmästä kysymys, että tarkoitettussa ilmiössä on jotakin näytelmälle luonteenomaista, toiminnallisuutta, jännittävyyttä, repäisevyyttä. Sanakirjan esimerkit puhuvat selvästi samaan henkeen, mm. »Dramaattinen välikohtaus parlamentissa. Neuvottelut saivat dramaattisen käänteen. Nainen, joka kotonakin pyrkii järjestelemään dramaattisia kohtauksia».

Terho Itkosen tuoreessa Kielioppaassa *dramaattisen* merkityssisältö on jaettu selkeämmin kahtia: 1. vauhdikas, jännittävä: *dramaattinen kilpailu*. 2. par. *draamallinen*. Kiinteimmin *draama*-sanaan liittyvä merkityssisältö suositetaan siis ilmaistavaksi adjektiivilla *draamallinen*, mikä tuntuukin luontevalta ratkaisulta (vrt. esim. nykyaikaiseen suhteeseen *musiikki* : *musiikillinen* 'musiikkia koskeva'; sen sijaan *musikaalinen* merkityksessä 'musiikkia tajuava, musiikin alalla lahjakas'). Väljemmän merkityksen — joka on pysytetty Nykysuomen sanakirjan esittämän laajuusena — Kieliopas jättää johtoainekseltaankin osaksi vieraslähtöiselle sanalle *dramaattinen*.

Äsken mainituissa tapauksissa on puhe yhteiskuntarakenteen muuttumisesta ja syövän yleistymisestä, siis pikemmin kuivan tilastollisista kuin eloisan näytelmällisistä ilmiöistä. Tietysti esim. työttömyys tai syöpä voi yksityistapauksissa johtaa dramaattisiin ihmiskohtaloihin, mutta siitä näkökulmastahan asioita ei esimerkeisämme ole tarkattu. Syynä sanan *dramaattinen* käyttöön näyttää olevan pelkästään se, että on sumeilematta pantu sana englannista tuttuun tehtävään. Englannin kielessä *dramatic* merkitsee myös 'silmäänpistävä, hätkähdyttävä, tavaton', ja sanaa viljellään usein esim. tilastoista näkyviä eroja ja muutoksia tarkasteltaessa. Mainitsen joitakin tyypillisiä esimerkkejä eräästä uudesta amerikkalaisesta psykologisesta kokoomateoksesta: »dramatic decrease in income for most women»; »dramatic differences in rates of infant mortality among health districts within the same city»; »dramatic shift in the proportion of mothers with young children working outside the home». Sanakirjoista saa sen käsityksen, ettei moinen »dramaattisuus» ole englannissakaan vanhaa. Esim. Hurmeen ja Pesosen Englantilais-suomalainen suursanakirja vuodelta 1973 ei sitä mainitse.

Olisiko meidän suomalaisten nyt kiitollisina otettava vastaan tämä merkityslaina englannista, jonka moninaisista vaikutuksista muutenkin olemme viime aikoina tulleet osallisiksi? Eikö osoittaisi suomen kielen herkkyyttä pysytellä ajantasaisena, kun englannin *dramatic*-sanan ilmeisen nuori merkitys kukoistaisi myös suomen *dramaattinen*-sanan viljelyssä?

Mielestäni uutta käyttötapaa on sittenkin aiheellista vieroksua. Ensinnäkin mistään ilmaisutarpeesta tai -pulasta ei ole kysymys; vaihtoehtoisia sanoja on entuudestaan yllin kyllin. Toiseksi sana *dramaattinen* on äänteellisesti hankala monille suomalaisille, niin ettei sen käytön paisuminen siltäkään kannalta ole toivottavaa. Kolmanneksi sana laventuneessa merkityksessä vaikuttaa tyyliiltään suomen kielessä jotenkin yliampuvalta, suorastaan teatraaliselta. Säästäisin *dramaat-*

tisen vain sellaisiin yhteyksiin, joissa on jonkinlaisesta draamalle ominaisesta kysymys. Tyytyisin kotoisempiin ja vaatimattomampiin ilmauksiin esim. seuraavissa tapauksissa, jotka olen poiminut lehdistä vuosina 1983—85:

» -- työntekijöiden on maksettava itse ensimmäinen sairauspäivänsä ennen niin anteliaassa Tanskassa. Seurauksena on ollut dramaattinen poissaolojen vähentyminen työpaikoilla erityisesti perjantaisin ja maanantaisin.» Tarjolla olisivat vaihtoehtoina esim. *äkillinen, silmäänpistävä, tavaton, hämmästyttävä, hätkähdyttävä*.

»Kolme kuukautta toimiva kirpun kokoinen salakuuntelumikrofoni ja lähetin maksavat 700 dollaria. Tuhannen kappaleen erissä ostettuna hinta laskee dramaattisesti.» Essiivin käyttökin täsmen-tyy, jos sanotaan nasevasti: -- ostettuna laite halpenee huikeasti.

»Samaan aikaan huomattiin, että kyseisten ohjelmien katseluun käytetty aika yllättäen vähentyi dramaattisesti.» Voisi hyvin sanoa *huimasti, jyrkästi, tavattomasti*.

»Aistit heikkenevät, yhteydet toisiin ihmisiin katkeavat ja vanhus päätyy ehkä vanhainkotiin sairaavuoteelle. Tällöin ulkoiset virikkeet vähenevät dramaattisesti, jota nuorempien on vaikea käsittää.» Loppu saattaisi kuulua: -- tavattomasti, mitä --, tai vielä sujuvammaksi korjattuna: -- virikkeet hupenevat niin vähiin, että nuorempien on vaikea sitä käsittää.

Käyttökelpoisia suomen sanoja löytyy vähällä hakemisella jokaiseen tapaukseen, jossa *dramaattinen* perustuu orjalliseen englannista kääntämiseen tai muuten englantia myötäilevään sananvalintaan. Vakiintuneissa sanavaroissamme on myös eloisia ja korosteisia ilmauksia, joihin sisältyy aivan riittämiin »dramaattisella» tavoiteltua sensaation sävyä.

PAAVO PULKKINEN